

## **NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU FAKULTETA SPORTA I FIZIČKOG VASPITANJA**

Odlukom Nastavno-naučnog veća Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Beogradu, br. 02-4650-9 od 20. juna 2014. godine, određena je Komisija za pregled, ocenu i odbranu doktorske disertacije mr Aleksandra Ivanovskog.

Komisija u sastavu:

1. prof. dr Dušan Mitić
2. prof. dr Stanimir Stojiljković
3. prof. dr Milena Mikalački, FSFV Univerzitet u Novom Sadu

pregledala je završenu doktorsku disertaciju pod naslovom: **ANIMACIJA PROGRAMIMA REKREATIVNIH AKTIVNOSTI U TURIZMU**” i podnosi Nastavno-naučnom veću sledeći

## **R E F E R A T**

### **1. BIOGRAFSKI PODACI KANDIDATA**

Aleksandar Ivanovski je rođen 1973. u Banja Luci

Diplomirao na Fakultetu fizičke kulture u Skoplju, u roku od četiri godine, sa prosečnom ocenom 8,42 i bio u grupi studenata koji su proglašeni za najbolje na Univerzitetu „Sv. Kiril i Metodije“ u školskoj 1997. Tema Diplomskog rada: Frekventnost i efikasnost judo tehnika na svetskom prvenstvu u Parizu 1997 god.

Magistrirao 2010. godine na temu: Profil animatora rekreacije u turizmu, na Fakultetu Sporta i fizičkog vaspitanja u Beogradu

Kandidat ima 35 objavljenih radova:

1. Ivanovski, A. (2001). Takmičenje u animaciji, Simpozijum sa međunarodnim učešćem „Fizička aktivnost- teorija i praksa“(21-23). Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.

2. Ilić, V., Ivanovski, A. (2007). Animacija u funkciji marketing događaja, Međunarodna naučna konferencija „Fizička aktivnost i zdravlje“(162-166). Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
3. Ivanovski, A. (mart 2007). O animatoru, časopis "Ana" str 21. Politika.broj 231.
4. Ilić, V., Ivanovski, A., Saiti, B (2008). Animacija vo turizmot, Međunaroden simpozium „Turizmot vo 21 vek” (79-83). Skoplje: Fakultet za turizam.
5. Saiti, B., Ivanovski, A. (2008). Opis na programata vo hotel klub „Holidays in Evia“ vo R.Grcija Međunaroden simpozium „Turizmot vo 21 vek” (711-714). Skoplje: Fakultet za turizam.
6. Ivanovski, A. Mitić, D. (2009). Students camps as healthy lifestyle in Serbia FISU CONFERENCE 25th UNIVERSIADE, (66-71). Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja,.
7. Ilić, V., Ivanovski, A. (2010). Animation in function in touristic events, 20th biennial international congress „Tourism and hospitality industry“(48-50). Opatija : Faculty of tourism and hospitality management.
8. Ivanovski, A. Mitić, D. (2010). Students camps as healthy lifestyle, 5th international scientific conference “Education for human society”(73-75). Skopje: Faculty of pedagogy” St. Kliment Ohridski” .
9. Ivanovski, A. (2010). Animacija i animator u funkciji sportskog događaja ,VI Medjunarodna konferencija „Menadžment u sportu“, (123-125). Beograd: Fakultet za menadžment u sportu.
10. Ivanovski, A. (maj 2010). Vežbanjeto vo kancelarijata , “Nova Dimenzija“ Glasilo na crven krst na grad Skopje str.22
11. Ivanovski, A., Pantelić, S., Prebeg, G. (2010). Komunikacija kao važno sredstvo za realizaciju programa animacije rekreativnih aktivnosti, Međunarodni naučni skup „Fis komunikacije 2010 „(790-797).Niš: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
12. Pantelić, S., Randelović, N., Ivanovski, A. (2010). Angažovanje studentkinja niškog univerziteta u sportsko rekreativnim aktivnostima- pilot studija, Međunarodni naučni skup „Fis komunikacije 2010,, (824-846).Niš: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja,
13. Ivanovski, A. Prebeg, G. (2010). Tim bilding-značaj i primena programa u rekreaciji zaposlenih, III međunarodni simpozijum „Sport i zdravlje“(59-62).Tuzla: Kineziološki fakultet.
14. Mitić, D., Ivanovski, A. Prebeg, G. (2010). Students camps as model of education of healthy lifestyle , 5th International Congress „Youth Sport 2010“, Ljubljana: Faculty of Sport.
15. Ivanovski, A. Ilić, V., Saiti, B. (2010). Elementi kvalitativne i kvantitavne analize znanja i umeća vođenja programa animacije rekreativnih aktivnosti u turizmu, Međunarodna naučna konferencija „Fizička aktivnost za svakoga“ (63-65)Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitnja.
16. Ivanovski, A. (2010). Profil animatora rekreacije u turizmu, (Izvod is magistarskog rada), „Godišnjak 16“ (105-118). Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
17. Ivanovski, A. (2011). Abstrakt, Animacija i animator kao deo modernih sportsko rekreativnih aktivnosti savremenog života, prva međunarodna konferencija “Sportske nauke i zdravlje” Banja luka : Panevropski univerzitet “APEIRON”.
18. Ivanovski, A., Mitić, D. Prebeg, G. Saiti, B. (2011). Međunarodni sportsko rekreativni kamp kao model edukacije mladih, Menunarodna znanstveno-stručna konferencija “Sportska rekreacija u funkciji unapređenja zdravlja, (113-119). Osijek:, Kineziološki fakultet ,Sveučilište u Zagrebu.

19. Ivanovski, A. (2011). Poim i motiv za fizičkata rekreacija , „Nova dimenzija“str.29 Časopis makedonskog crvenog krsta.
20. Ivanovski, A. (2011). Kreativna animacija mladih , 3. Međunarodni stručni skup kineziologa, sportskih i pedagoških djelatnika ,Sport pokreće ljude i ideje, Križevci: Zajednica sportskih udruga Križevci pozivno predavanje
21. Ivanovski, A. Ninković,Z., Pantelić, S. (2011). Značaj i organizaciona struktura rekreativne nastave u prirodi, Međunarodna naučna konferencija „Efekti primene fizičke aktivnosti na antropološki status dece, omladine i odraslih“ Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitnja.
22. Ivanovski,A., Milosavljević,S., Saiti,B. (2011). Analysis of eveninig programs for the animator's profile in tourism, 6. Balkanski kongres za obrazovanie i nauka, „Sovremenoto opštество i obrazovanieto“(652-657)Skopje:Univerzitet sv.Kiril i Metodij
23. Ivanovski, A. (2012). Vežbanjem i igrom protiv stresa , 4. Međunarodni stručni skup kineziologa, sportskih i pedagoških djelatnika ,Čuvanje i unapređenje zdravlja, Križevci : Zajednica sportskih udruga Križevci, pozivno predavanje
24. Ivanovski, A., Pujić, N., Janković, B., Vulin,L. (2012). Abstrakt, Model za poboljšanje ponude sportsko rekreativnog turizma kroz program animacije, druga međunarodna konferencija “Sportske nauke i zdravlje” Banja luka : Panevropski univerzitet “APEIRON”.
25. Ivanovski, A., Mitić, D., Zegnal, M. (2012). Edukacija animatora rekreativnih aktivnosti u turizmu. Medjunarodna znanstveno-stručna konferencija « Odgojni i zdravstveni aspekti sporta i rekreacije » Zbornik radova. (353-360)..Križevci: Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet
26. Ivanovski, A., Petričić, S., Zegnal, M., (2012). Uloga sportsko-rekreativnih aktivnosti u efektima transformacionog liderstva na razvoj grupe,2. Međunarodna konferencija menadžment turizma i sporta ,Stanje i mogućnosti zdravstvenog isportsko-rekreacijskog turizma , (214-217)Čakovec: Međimursko Veleučilište
27. Ivanovski, A., Mitić, D. (2012) Animator in tourism. Brasov: Editura Universitatii Transilvania Din Brasov Monografija sa međunarodnom recenzijom
28. Matavulj, D., Ivanovski, A., Milosavljević, S., Ilić, R., Žuža, J. (2013). Analiza rekreativnog plesa u savremenom društvu ,9 Medjunarodna konferencija „Menadžment u sportu“, Zbornik radova,Beograd: Fakultet za menadžment u sportu, Alfa Univerzitet
29. Ninković,Z., Ivanovski, A. (2013). Važnost i uloga animatora rekreativnih nastava , Međunarodna naučna konferencija „Efekti primene fizičke aktivnosti na antropološki status dece, omladine i odraslih“ Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitnja.
30. Ivanovski, A. (2013). Značaj animacije u odgoju i obrazovanju, 5. Međunarodni stručni skup kineziologa, sportskih i pedagoških djelatnika ,Odgoj za odgovornost, Križevci: Zajednica sportskih udruga Križevci pozivno predavanje
31. Ivanovski, A., Mitić, D.,Prebeg, G.,Dimitrijević, M., (2013)., Dnevna animacija programima rekreativnih aktivnosti u turizmu, hotelplan 2013, the fifth international biennial congres,s contemporary trends in the hospitality industry (642-650).Beograd: Visoka Hotelijerska škola strukovnih studija
32. Mitić, D.,Prebeg, G., Ivanovski, A. (2013). Aerobic capacity of physical education students from Tirgu mures and Belgrade University, International conference, introspective connections on human movement sciences Tirgu mures: University of medicine and pharmacy of Tirgu mures and Romanian society for physical education
33. Mitić, D., Ivanovski, A. (2013), Uloga animatora u animaciji programa manifestacije, Susreti organizatora manifestacija Beograd: Privredna komora Srbije

34. Ivanovski, A., Mitić, D (2014)., Abstrakt, Analiza dnevnih aktivnosti programa animacije u turizmu u odnosu na profil animatora, Međunarodna konferencija Banja Luka: Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta
35. Ivanovski, A., Mitić, D., Zegnal, M., Dimitrijević, M., Prebeg, G. (2014). Studentski zimski kamp kao model građenja liderstva u funkciji menadžmenta sportskog turizma, 3. Međunarodna konferencija menadžment turizma i sporta, Tehnološki razvoj u funkciji održivog turizma i sporta ,(97-100). Čakovec: Međimursko Veleučilište

Pored toga kandidat Aleksandar Ivanovski je vrlo aktivan na društvenom i stručnom planu:

- ✚ Predsednik omladine na fakultetu tokom čitavih studija od 1993 do 1997.
- ✚ Član Upravnog odbora Saveza studenata Makedonije.
- ✚ Glavni organizator Univerzitetskih sportskih igara u Strugi 1995 i 1996.
- ✚ Zaposlen u Ministarstvu prosvete Makedonije na projektu „PHARE VET“ Integrated Reform Program 1995 '96
- ✚ od 1996 do 2014. radi po šest meseci u letnjoj sezoni na organizaciji i realizaciji programa animacije rekreacije u turizmu u više hotela u Grčkoj (Evia, Krf, Halkidiki), kao animator, tim lider i menadžer više timova
- ✚ Učestvovao u timskoj realizaciji više zimskih, letnjih i dečjih festivala rekreacije, Dan FSFV, Festival ženskog sporta, Dani izazova, Beogradska Rolerijada, Expo zim
- ✚ Jedan od osnivača i zaposlen u klubu TRAS (tim za rekreaciju, animaciju i sport) koji aktivno radi od 2003: više programa redovnog vežbanja u klubu, letnji i zimski kampovi rekreacije učenika i mladih, promotivno propagandne akcije.
- ✚ Na poslediplomske studije rekreacije u Beogradu se upisuje školske 2001/02
- ✚ Kao poslediplomac rekreacije učestvovao kao saradnik na realizaciji više zimskih i letnjih seminara rekreativnih aktivnosti.
- ✚ Jedan od osnivača i vodećih nastavnika u Beogradskoj školi za animatore koja radi kao zajednički projekat Kadrovskog centra FSFV i Udruženja stručnjaka za rekreaciju Beograd
- ✚ od 2007. predavač na izbornom predmetu Sport i turizam na Visokoj školi sporta
- ✚ Kao predsednik sekcije za turističku animaciju u okviru Udruženja stručnjaka za rekreaciju, osnivač i predavač na “Belgrade school for animators” koje u vidu kursa organizuje pomenuto Udruženje sa Kadrovskim centrom pri Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja u Beogradu, daje doprinos pri obuci kadrova iz oblasti animacije. Istoimeni kurs se organizuje i u saradnji sa fakultetima u Novom Sadu, Nišu i Skoplju (preko 400 animatora prošlo obuku).

- ✚ gost pedavač na Visokoj hotelijerskoj školi u Beograd i Univerziteta za turizam u Skoplju
- ✚ Zaposlen na Visokoj sportskoj i zdravstvenoj školi u Beogradu na predmetima „Tehnika i metodika rekreacije“, „Sport i turizam“ i „Pedagoška praksa“
- ✚ Pozivni predavač poslednje tri godine na međunardnom stručnom i naučnom skupu u Križevcima (R. Hrvatska)

Doktorska disertacije je napisana na 160 strani po uobičajenoj metodologiji.

## 2. Teorijski okvir rada

Teorijsko polazište za svoje istraživanje kandidat pronalazi u interakciji Turizma i rekreacije koje analizira kroz prizmu ekonomskih efekata i zadovoljstva gostiju koji prihvataju animaciju programima rekreativnih aktivnosti. Kandidat polazi od toga da:

Rekreacija i turizam sve više predstavljaju biološko kulturnu potrebu i deo standarda masovnog društva i, gde god se pojave, oni su uzrok ili posledica boljih uslova rada i života. Pioniri modernog turizma uočili su interesovanje i oduševljenje turista kojima je bio pripremljen sadržajni boravak. Oni su u repertoar usluga uvrstili programe sportsko rekreativne aktivnosti i vrednosti toga vide u sledećem:

- uspešniji boravak turista sa zdravstveno-vaspitne i rekreativne tačke gledišta,
- sadržajnije zadovoljenje potreba gostiju bez osećanja dosade i izgubljenog vremena
- sigurnost prodaje kapaciteta, ubedljivost reklame i povećanje prometa.

\* \* \*

Animacija predstavlja značajan segment turističke ponude koja preko svojih raznovrsnih formi i sadržaja privlači pažnju turista, podstiče ih na aktivnost, rekreaciju, zabavu, razonodu, intelektualnu i kulturnu nadgradnju, istovremeno doprinosi poboljšanju sadržaja i kvaliteta turističke ponude.

\* \* \*

U početku se animacija sporo razvijala, dok je danas u zemljama razvijenog turizma prosto nezamislivo da se ponudi dobar turistički paket bez programa animacije rekreativnih aktivnosti. Iz navedenog zaključujemo da je svrha animacije pre svega da omogući, podstakne komunikaciju između gostiju međusobno i između gostiju i

domaćina; da upotpuni ponudu; podstiče goste da postanu deo događanja na odmoru, stavljanjem akcenta na njihovo aktivno učestvovanje; otkrivanje vlastitih aktivnosti i novih sposobnosti gostiju; uvođenje novih elemenata u hotelsku ponudu. Iz svega toga proizilazi da sa dobro osmišljenim i realizovanim animacijom programa može poboljšati i ispuniti slobodno vreme gostiju na njihovom godišnjem odmoru, ali isto tako uticati i na povećanje pansionske i vanpansionske potrošnje istih gostiju. Na taj način utiče se i na povećanje ekonomskih rezultata objekta, odnosno, celokupne turističke destinacije, regije i cele zemlje. Kao rezultat dobije se srećan i zadovoljan gost, što i predstavlja glavnu svrhu animacije u turizmu.

Animacija ima ulogu da planira, organizuje i sprovodi aktivnosti, kojima se nastoji izbeći ili ublažiti osećaj otuđenosti gosta za vreme njegovog boravka na turističkoj destinaciji, ali isto tako to je i proces edukacije savremenog turista za vreme njegovog putovanja i provodjenja slobodnog vremena na godišnjem odmoru. Predstavlja pomoć ka otkrivanju vlastitih sposobnosti, zbližavanje sa drugim turistima i gostima ili sa domaćinom i njegovom zemljom. Uglavnom se odnosi se na slobodno vreme, odnosno, godišnji odmor. Usmerena je na grupe ljudi, što znači da se odvija kroz zajedničko delovanje sa ljudima (gostima ili domaćinom); zasniva se na zajedničkom učestvovanju u aktivnostima tako da stvara raznolike odnose među ljudima, stvara i poboljšava kontakte i komunikaciju među njima.

### **3. PREDMET ISTRAŽIVANJA**

Predmet istraživanja su potrebe i značaj primene animacije programima rekreativnih aktivnosti u turizmu. Takođe u okviru predmeta istraživanja analiziraće se vrsta i obim sportsko-rekreativnih aktivnosti koje turisti upražnjavaju kod kuće i analizirati koliko ponuda programa animacije rekreativnim aktivnostima utiče na izbor turističke destinacije. Predmet istraživanja obuhvata i analizu učestvovanja turista u programima animacije rekreativnim aktivnostima u toku dana i ocene ponuđenih večernjih programa animacije. Analiziraju se i načini informisanja gostiju o aktivnostima i programima kao i ponuda objekata i sadržaja sportsko-rekreativnih aktivnosti za dnevne programe animacije.

### **4. CILJ ISTRAŽIVANJA**

Cilj istraživanja je da se utvrdi važnost animacije programima rekreativnih aktivnosti i da se ukaže na prirodu povezanosti sa aktivnostima kod kuće

## **5. ZADACI ISTRAŽIVANJA**

Osnovni zadatak istraživanja je da se definišu programi animacije rekreativnim aktivnostima na odmoru, njihova povezanost sa aktivnostima kod kuće, i koliko ponuda programa animacije rekreativnim aktivnostima utiče na izbor turističke destinacije.

Zadaci istraživanja:

- 1 Utvrditi koje rekreativne aktivnosti i koliko često turisti upražnjavaju kod kuće.
- 2 Analizirati koliko ponuda programa animacije rekreativnim aktivnostima utiče na izbor turističke destinacije.
- 3 Analizirati učešće turista u programima animacije rekreativnim aktivnostima u toku dana.
- 4 Analizirati ocene ponuđenih večernjih programa animacije rekreativnim aktivnostima.
- 5 Analizirati način informisanja gostiju o aktivnostima i programima.
- 6 Analizirati ponudu objekata i sadržaja sportsko-rekreativnih aktivnosti za dnevne programe animacije rekreativnim aktivnostima.

## **6. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA**

Hg: Pretpostavlja se da će ponuda programa animacije rekreativnim aktivnostima uticati na izbor turističke destinacije, da su programi animacije rekreativnim aktivnostima na odmoru veoma prisutni, i da postoji njihova povezanost sa aktivnostima kod kuće.

.H1. Pretpostavljamo da postoji povezanost bavljenja rekreativnim aktivnostima kod kuće i na odmoru.

H2. Pretpostavljamo da je ponuda animacije rekreativnim aktivnostima pored smeštaja i ishrane vrlo važna za izbor turističke destinacije.

H3. Pretpostavljamo da će turisti prihvatiti animaciju programima dnevnih sportsko-rekreativnih aktivnosti.

H4. Pretpostavljamo da je animacija kontakt večernjim programima veoma interesantni za turiste na odabranoj destinaciji.

H5. Pretpostavlja se da su dominantni verbalni oblici informisanja.

H6. Pretpostavlja se da veliki broj All Inclusive hotela i hotelskih kompleksa maju ponudu sadržaja sportsko-rekreativnih aktivnosti za dnevne programe animacije rekreativnim aktivnostima.

## **7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA**

U ovom istraživanju, kao osnovna metoda, korišćena je empirijsko-neeksperimentalna metoda ili tzv. "survey" metod. Korišćenje survey metode u naučnom istraživanju zahteva odabiranje reprezentativnog uzorka, a time se ostvaruje mogućnost generalizacije dobijenih rezultata, tj. mogućnost zaključivanja s uzorka na populaciju.

Ovom metodom ispitana se animacija programima rekreativnih aktivnosti u turizmu. Izvršeno je transversalno ispitivanje, odnosno ispitan je uzorak turista u turističkoj sezoni u sadašnjoj situaciji, što predstavlja suštinu primene survey metode.

Kao dopuna uz osnovnu analizu korišćena je metoda teorijske analize. Ovom metodom su analizirane, pre svega, rezultati i dometi dosadašnjih istraživanja o animaciji programima rekreativnih aktivnosti u turizmu koji su u posrednoj ili neposrednoj vezi sa užim problemom ovog istraživanja, a koji su predstavljeni u poglavlju dosadašnjih istraživanja. Uz pomoć metode komparacije ustanovljeno je ono što je zajedničko i ono što je različito u tim istraživanjima i na osnovu toga, uz pomoć korišćenja logičkih procesa apstrakcije i generalizacije, pripremljen je okvirni teorijski pristup empirijskom proučavanju. Istovremeno, okvirni teorijski pristup i dobijeni rezultati empirijskog istraživanja, poslužiće za dalja empirijska i teorijska istraživanja animacije programima rekreativnih aktivnosti.

### **7.1. Uzorak ispitanika**

Uzorak ispitanika u ovom istraživanju jesu odrasle osobe oba pola i imamo 736 ispitanika. Ispitanici su osobe koje su boravile u Kasiopiju na Krku u okviru angažmana dve turističke agencije iz Srbije u periodu od maja do oktobra. Ispitanici su gosti, tj. turisti, koji dolaze iz različitih socijalnih okruženja i posećuju Kasiopi.

### **7.2. Uzorak varijabli i način njihovog merenja**

Varijable koje su značajne za istraživanje biće kvalitativne (s obzirom da će rezultati biti prikazani deskriptivnim kategorijama) i prediktorskog karaktera:

- ✚ Varijable iz oblasti povezanosti bavljenja rekreativnim aktivnostima kod kuće i na odmoru.



- ✚ Varijable iz oblasti važnosti ponude animacije rekreativnim aktivnostima za izbor turističke destinacije.
- ✚ Varijable iz oblasti animacije programima dnevnih sportsko-rekreativnih aktivnosti.
- ✚ Varijable iz oblasti kontakt programa večernje animacije programima rekreativnih aktivnosti.
- ✚ Varijable iz oblasti verbalnih oblika informisanja.
- ✚ Varijable iz oblasti ponude objekata i sadržaja hotela sa web prezentacijama.

Na destinaciji će biti predstavljeni programi koji su besplatni tj. uključeni su u cenu koja je uplaćena za tekući aranžman. Animatori će nakon realizovane animacije programima rekreativnih aktivnosti poslednjeg dana obaviti anketiranje gostiju. Karakteristika za sve varijable je što postoji širok spektar ponuđenih odgovora. Širok dijapazon skaliranja omogućiće ispitanicima da tačnije procene svoje znanje o ponuđenim aktivnostima. Varijable iz oblasti ponude objekata i sadržaja hotela će biti preuzete sa web prezentacija pojedinih hotela i posebno obrađene.

### 7. 3. Statistička obrada podataka

Podaci dobijeni ovim istraživanjem (anketiranjem) biće obrađeni standardnim postupcima deskriptivne statistike. Rezultati istraživanja će biti prikazani korišćenjem uobičajenih parametara iz domena deskriptivne statistike kojom će biti prikazane prosečne, minimalne, maksimalne vrednosti, standardna devijacija. Proveriće se pravdanost pretvaranja podataka u frekvencije, smisao kategorizacije podataka, logičku osnovu veštačkih kategorija, mogućnost interpretacije itd. Postoje dva uzorka ( muška i ženska grupa ispitanika) i potrebno je utvrditi da li se uzorci razlikuju u zabeleženim pojavama.

Dobijeni podaci biće obrađeni aplikacionim statističkim programom SPSS prilagođenim za korišćenje na personalnim računarima.

## 8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA

Istraživanje je rađeno na uzorku od 736 ispitanika oba pola. Ispitanici su osobe koje su boravile u gradu Kasiopi na ostrvu Krku u okviru aranžmana dve turističke agencije iz Srbije u periodu od maja do oktobra. Ispitanici turisti, koji dolaze iz različitih socijalnih okruženja. Gostima su ponuđeni besplatni programi rekreativnih aktivnosti u sklopu njihovog aranžmana. Animatori koji se nalaze na destinaciji radili su „soft“ animaciju rekreativnim programima. U prepodnevnim časovima realizovali su: jutarnje vežbanje, pilates, školu plivanja, jogu; u popodnevnim časovima bile su ponuđene aktivnosti poput: akvabika, odbojke, frizbija na plaži, škole plesa, fudbala,

košarke... U večernjim terminima bili su ponuđeni tipski kontakt večernji programi: „Karaoke“, „Rat polova“, „Veče plesa“, „Kladim se“ i drugi.

Ispitivanje je vršeno transverzalno i longitudinalno, odnosno ispitivana je populacija turista od 2007. do 2012. godine u turističkoj sezoni. Kao dopuna uz osnovnu analizu korišćena je metoda teorijske analize. Ovom metodom analizirani su rezultate i domete dosadašnjih istraživanja o animaciji programima rekreativnih aktivnosti u turizmu koji su u posrednoj ili neposrednoj vezi sa užim problemom istraživanja. Uz pomoć metode komparacije ustanovljeno je ono što je zajedničko i ono što je različito u tim istraživanjima i, na osnovu toga, uz pomoć logičkih procesa apstrakcije i generalizacije, urađen je okvirni teorijski pristup empirijskom proučavanju. Istovremeno, takav teorijski okvir poslužio je za odgovarajuću klasifikaciju i tumačenje dobijenih rezultata. Autor se opredelio za ovu metodu jer ona u sebe uključuje i istorijsku metodu, što je predstavljalo način da se racionalno i efikasno realizuju ciljevi i zadaci ovog istraživanja. Kao istraživačka tehnika korišćena je tehnika anketiranja i skaliranja kao i statističke tehnike obrade rezultata istraživanja. Samo istraživanje realizovano je u toku letnjih sezona.

Za poslednji zadatak istraživanja korišćena je analiza veb-stranica hotela i rizorta koji u svojoj ponudi imaju sadržaje sportsko-rekreativnih aktivnosti kao i dokumentacija tim-lidera koji su radili u određenim hotelima i turističkim kompleksima.

Grčka se svrstava u red poznatih turističkih zemalja Mediterana. Njena receptivna uloga (Unković, 2007, str. 317) u međunarodnom turizmu sa ostvarenim deviznim prihodom od turizma u iznosu od deset milijardi evra, učestvovala je sa 1,95 odsto u raspodeli svetskih prihoda od turizma u 2000. godini. Među inostranom populacijom svakako su i turisti iz Srbije kojima smo se bavili u ovom radu. Istražujući problem nepostojanja ponude i slabe ponude programa animacije rekreativnim aktivnostima za turiste iz Srbije koji odlaze na letovanje u Grčku, uočili smo mali broj agencija iz Srbije koje imaju u svojoj ponudi besplatnu školu plivanja za naše turiste, organizovano pešačenje, aerobik, pilates i druge aktivnosti, dok su iskustva stranih agencija sasvim suprotna. Ovim istraživanjem autor, koji već dve decenije radi kao tim lider i plasiranjem animacije programima rekreativnih aktivnosti, daje svoj doprinos unapređenju i afirmaciji razvoja sportsko-rekreativnih programa animacije.

Rezultati pokazuju koliko se naši turisti bave rekreativnim aktivnostima dok su na odmoru. U okviru turističkih aranžmana u ponudu su bili uključeni programi animacije rekreativnim aktivnostima za sve turiste koji odlaze na desetodnevni boravak u

Kasiopi na Krfu. Kod rekreativnih aktivnosti kod kuće dominira pešačenje, sa 62,5%, sledi biciklizam sa 16,9 odsto, plivanje sa 21,60 odsto i lagano trčanje koje nekoliko puta nedeljno upražnjava 11,5 odsto ispitanika istraživanja, kad je reč o gostima iz naše zemlje koji su boravili na odmoru u Kasiopiju, u nekim segmentima sličan kao u istraživanjima koja su rađena na nivou građana Srbije. Pojedine aktivnosti su ispod proseka, dok su pojedine aktivnosti iznad proseka. Na osnovu ovih rezultata, potvrdili smo prvi deo prve hipoteze našeg istraživanja. Pojedine aktivnosti koje se upražnjavaju kod kuće procentualno su na istom ili sličnom nivou sa aktivnostima koje su ponuđene gostima iz Srbije koji su letovali u Kasiopiju na Krfu. Tu možemo da izdvojimo pešačenje i plivanje sa oko 50 odsto zastupljenosti. I ostale aktivnosti, poput sportskih igara (fudbal, košarka i odbojka) i škole plesa, sa oko 20 odsto zastupljenosti na nivou su slične povezanosti sa aktivnostima kod kuće. Naši turisti i na svom odmoru biraju slične aktivnosti kao i kod kuće, što upućuje da se u programskom smislu nastavi sa razvojem slične ponude. Ovim činjenicama potvrđujemo i drugi deo prve hipoteze o povezanosti pojedinih aktivnosti na odmoru i kod kuće.

Smeštajni kapaciteti Grčke dele se na osnovne i komplementarne (Unković i Zečević, 2007, str. 320). U prvu grupu se svrstavaju hoteli, pansioni, moteli i bungalovi, a u komplementarnu svi ostali (iznajmljene sobe, apartmani, iznajmljene kuće, kampovi). U pomenutom radu autori daju rezultate istraživanja iz 1992. godine, gde se smeštajni kapaciteti Grčke mogu proceniti na 782.000 ležajeva, a od ovoga na osnovne kapacitete ide 60,8 odsto dok na komplementarne ide 39,2 odsto ležajeva. Dalje, u okviru komplementarnih kapaciteta preovlađuju iznajmljene sobe, apartmani i kuće sa 76,6 odsto i kampovi sa 26 odsto. Upravo ovaj komplementarni smeštaj ima povoljniji je odnosu na komplementarni smeštaj Španije i Italije. Treba napomenuti da su ispitanici našeg istraživanja gosti apartmanskog smeštaja (svake godine broj ispitanika je premašio 70 odsto u odluci koliko im je soba važna pri izboru destinacije) i da je sasvim drugačija kultura letovanja kada su u pitanju rekreativne aktivnosti i sadržaji. Sam apartmanski smeštaj vezan je za male gradove i naselja i time pruža sve ostale sadržaje (plaže, kafići, restorani...) koji se visoko kotiraju (52,2 odsto ispitanika smatra da je broj plaža i te kako važan za odabir letnje destinacije, 2008. godine čak 64,1 odsto ispitanika izjasnio se da je broj plaža važan za odabir destinacije, a restorani igraju važnu ulogu čak kod 42,8 odsto ispitanika) pa je mnogo teže promovisati sportsko-rekreativne sadržaje. Sasvim je sigurno da bi ispitanici koji

koriste hotelske usluge imali drugačiji rezultat pri proceni važnosti rekreativnih sadržaja.

Preko 50 odsto ispitanika izjasnilo se da im je bazen važna i manje važna stavka prilikom odabira destinacije, a kad su vodeni sportovi u pitanju, vidimo da je skoro 40 odsto ispitanika reklo da im je to važno i manje važno prilikom odabira destinacije. To su svakako podaci o kojima treba voditi računa jer određenoj populaciji ovaj vid rekreacije u toku leta predstavlja zadovoljstvo.

Svi rezultati koji se vezuju za rekreativne aktivnosti (npr. odbojka na plaži sa 37,70 odsto) u našem istraživanju pokazuju rezultate u proseku od 10 odsto do 40 odsto. Ovi rezultati ukazuju na činjenicu da su, pored smeštaja i uređenosti plaže, rekreativni sadržaji važni i interesantni turistima prilikom odabira turističke destinacije. U našem istraživanju taj trend varira i potrebno je još ispitivanja da bi se dobili precizniji rezultati, ali trenutno je u domenu procenata zastupljenosti na globalnom nivou i time je potvrđena druga hipoteza istraživanja.

Trend razvoja turističke ponude koja obuhvata sve širi dijapazon rekreativne aktivnosti raste iz godine u godinu. Sve veći broj turista iz Srbije koji gostuju širom Mediterana prihvata norme savremenog turizma među kojima je i animacija sa svojim dnevnim aktivnostima. Podaci našeg istraživanja govore da je ovo početna faza razvoja programa rekreativnih aktivnosti. Programi su naročito prihvaćeni na izletima, gde preko 60 odsto gostiju ponekad i redovno prati programe rekreativnih aktivnosti i više od 45 odsto igre na plaži. Sportske igre (odbojka, fudbal, košarka), sa 20 odsto, na nižem su nivou zastupljenosti, ali uz dobru analizu i bogatiju ponudu imaju perspektivu u budućnosti. Ovim procentima zastupljenosti bavljenja rekreativnim aktivnostima u okviru programa animacije za apartmanski smeštaj možemo da potvrdimo treću hipotezu našeg istraživanja, a to je da gosti sve više prihvataju te programe.

Večernji programi su sastavni deo programa animacije. Verbalna komunikacija koja je ostvarena u toku dnevnih programa reflektuje se i na večernji program. Gostima je prepušteno da sami biraju zabavu. U našem istraživanju ponuđeno je nekoliko večernjih programa „soft“ varijante. Kada govorimo o kontakt programima, koji nesumnjivo prednjače, pomenućemo neke: najbolji par, rat polova ili muškarci protiv žena, izbor mistera ili mis, bingo, „kladim se“, kermes itd. U celini gledano, gostima koji su na odmoru potrebna je organizovana zabava u večernjim satima. Raznovrsnost večernjih programa visoko je cenjena kada su u pitanju programi

animacije. Čak 62,5 odsto ispitanika izjasnilo se kako je potrebna animacija u večernjim satima, posebno kada se to odnosi na tematske žurke. U okviru tematskih žurki, možemo da izdvojimo „Srpsku žurku“ gde se pušta srpska muzika, zatim „Karaoke večer“ u okviru kog se prave razna takmičenja i nastupi itd., a 71,7 odsto ispitanika izjasnilo se kako je potrebno da postoji tradicionalno večer folklor. Večernji kontakt programi, sa procentom od preko 70 odsto, postaju sve interesantniji turistima koji dolaze iz Srbije, i to potvrđuje četvrtu hipotezu našeg istraživanja.

Komunikacija je suština moderne nauke. „Poruka je njen bog“, navodi autorka Mandić (2003, str. 7), ukazujući na važnost komunikacije i pozivajući se na informaciju koja ima sve veći značaj. Vidimo da se 56,5 odsto gostiju redovno informiše putem oglasne table. Da se redovno informišu o aktivnostima agencije na sastanku dobrodošlice koji priređuju predstavnici turističkih agencija, izjasnilo se 55,3 odsto ispitanika (žene to čine redovnije nego muškarci). Mali je broj onih koji svoju informisanost upotpunjuju putem kontakta sa drugim gostima, samo 16,6 odsto ispitanika izjasnilo se kako to čini redovno. U istraživanju verbalni oblici informisanja dominiraju i to najviše u direktnom kontaktu sa predstavnicima, tj. animatorima. Vidimo da se na ovaj način redovno informiše čak 65,6 odsto ispitanika, dok se 17,1 odsto ispitanika izjasnilo kako to čini ponekad i ne postoji statistički značajna razlika između žena i muškaraca. Ovim je potvrđen prvi deo pete hipoteze.

Preporuke rodbine i prijatelja veoma su interesantna varijabla. Vidimo da čak 48,9 odsto ispitanika smatra da na njih utiču preporuke za izbor turističke destinacije, a 25,4 odsto izjasnilo se kako preporuke najbližih delimično utiču na izbor destinacije. U eri modernog življenja, brzog tehnološkog napretka, internet je medij koji svoju popularnost stiče velikom brzinom. Informacija putem interneta sada je dostupna na mobilnim telefonima, tabletima, smart televizorima itd. Ukupno gledano, 43,8 odsto ispitanika izjasnilo se kako je uglavnom internet sredstvo informisanja pri izboru destinacije. Preporuka prijateljima danas može da se uputi i putem interneta (na nekom blogu, SMS-om, na nekom od programa itd.), tj. indirektno. Zajedno sa verbalnim oblicima informisanja (pogotovo sa onima koji su direktni, tj. neposredni), oni su dominantni u odnosu na oglase u novinama (utiču sa 8 odsto na izbor destinacije), na radiju i televiziji (utiču sa 6,10 odsto) i znatno utiču na izbor mesta u kome će se letovati i načina informisanja turista na odmoru. Svi oni koji su se lepo proveli na odmoru, najbolja su reklama za agenciju. Ovim je potvrđena kompletna peta hipoteza našeg istraživanja.

U drugom delu istraživanja vršili smo odabir hotela i rizorta koji imaju animaciju programima rekreativnih aktivnosti. Podatke smo prikupljali pre svega uz pomoć internet prezentacija, turističkih časopisa, promotivnih materijala i ličnim kontaktom.

Izvršena je analiza 48 hotela koji imaju programe animacije na području Mediterana (Grčka, Egipat, Turska, Bugarska i Crna Gora). Programi animacije zastupljeni u našem istraživanju jesu dnevni programi animacije, koji su sastavni deo nedeljnih, tj. mesečnih ili sezonskih programa animacije. Aktivnosti poput: jutarnjeg vežbanja sa oko 54 odsto zastupljenosti u hotelima iz našeg istraživanja, zatim mini-kluba sa visokih oko 83 odsto zastupljenosti, odbojke na pesku sa oko 56 odsto zastupljenosti, vodene gimnastike sa visokih 81 odsto zastupljenosti u hotelima, vaterpola sa oko 48 odsto, boćanja sa oko 50 odsto, pikada sa oko 55 odsto, stonog tenisa sa oko 62 odsto zastupljenosti, fudbala sa 42 odsto, tenisa sa oko 48 odsto itd., deo su aktivnosti koje se pojavljuju u većini hotela i time čine ponudu ujednačenom i sličnom. Ovom analizom smo uvideli da se na području Mediterana uglavnom izvode slični programi animacije i time smo potvrdili i poslednju hipotezu našeg istraživanja.

Ponuda programa animacije rekreativnim aktivnostima ima važnu ulogu prilikom izbora turističke destinacije, pa su programi animacije rekreativnim aktivnostima na odmoru veoma slični i prisutni u hotelskoj ponudi na prostoru Mediterana, a postoji i njihova povezanost sa aktivnostima kod kuće. Ovim potvrđujemo i glavnu hipotezu istraživanja.

## NAUČNA OPRAVDANOST

Istraživanje pokazuje da naši turisti uživaju na odmoru baveći se aktivno rekreativnim aktivnostima. Hotelska industrija značajno investira u infraksturu a istovremeno ulaže u razvoj profesionalizacije usluge animacije programima sportskih i rekreativnih aktivnosti koje preferira sve veći broj gostiju. Rezultati empirijskog istraživanja dokazuju koliko se naši turisti bave rekreativnim aktivnostima kod kuće i dok su na odmoru, čime se pokazuje opravdanost formiranja turističkih aranžmana koji u svojoj ponudi imaju uključene programe animacije rekreativnim aktivnostima za sve turiste koji dolaze na turističku destinaciju. U ovom radu sagledan je i trend ponude objekata i sadržaja sportsko rekreativnih aktivnosti za dnevne programe animacije na području Mediterana. Definisanje uticaja animacije programima rekreativnih aktivnosti na stepen razvoja ukupne turističke ponude predstavlja praktični naučni doprinos ove disertacije, koja može da posluži i usmeravanju edukacije budućih

animatora, sa jedne strane i idalje investiranje turističke industrije u rekreativne sadržaje, logistiku i programe.

## **9. LITERATURA**

Aktuelna literatura koja je korišćena u konstituisanju ovog projekta obuhvata preko 108 klasičnih bibliografskih izvora i 12 sajtova koji su poslužili kao izvor podataka.

## **10. ZAKLJUČAK KOMISIJE**

Na osnovu pregleda doktorske disertacije pod naslovom ANIMACIJA PROGRAMIMA REKREATIVNIH AKTIVNOSTI U TURIZMU kandidata mr Aleksandra Ivanovskog Komisija je jednoglasno konstatovala da je originalno koncipiran i da je napisan po kriterijumima savremenih metodoloških istraživanja iz oblasti rekreacije. Problem koji se razmatra u doktorskoj disertaciji ima značaj za unapređenje teorije i prakse edukacije kadra koji se bavi animacijom programima rekreativnih aktivnosti u turizmu. S toga Komisija predlaže Naučno-nastavnom veću Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Beogradu da prihvati podneti Izveštaj i odobri kandidatu mr Aleksandru Ivanovskom pristup odbrani doktorske disertacije.

U Beogradu, 27. jun 2014.

ČLANOVI KOMISIJE:

1. \_\_\_\_\_

prof. dr Dušan Mitić

2. \_\_\_\_\_

prof. dr Stanimir Stojiljković

3. \_\_\_\_\_

prof. dr Milena Mikalački, FSFV Novi Sad